

**CONGRESUL I AL DELEGAȚILOR ARMATEI RUSE
DE PE FRONTUL ROMÂN, AI FLOTEI MĂRII NEGRE
ȘI DIN REGIUNEA ODESA (11-27 mai 1917)**

**THE FIRST CONGRESS OF DELEGATES OF THE RUSSIAN
ARMY ON THE ROMANIAN FRONT, THE BLACK SEA
FLEET, AND THE ODESA REGION (11-27 May 1917)**

*Gheorghe Cojocaru,
dr. hab. în istorie*

Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Istorie

ORCID: 0000-0002-1702-2391

e-mail: gh.cojocaru.e@gmail.com

CZU: 94(470)1917:323.27

<https://doi.org/10.65870/cohorta.2026.1.02>

REZUMAT

Articolul examinează lucrările Congresului delegaților armatei ruse de pe Frontul Român, ai Flotei Mării Negre și din regiunea Odesa, desfășurat în mai 1917, în contextul transformărilor declanșate de Revoluția Rusă. Sunt analizate pozițiile privind continuarea războiului, raporturile cu Guvernul Provizoriu, refacerea disciplinei militare și perspectivele păcii. O atenție aparte este acordată intervențiilor lui Aleksandr Kerenski, situației trupelor ruse din Basarabia și dezertărilor, precum și incidentului legat de eliberarea lui Cristian Rakovski și tensiunilor ruso-române generate de acesta. Dezbaterile relevă predominanța pozițiilor favorabile continuării războiului, în paralel cu afirmarea unei opoziții bolșevice.

Cuvinte-cheie: Revoluția Rusă din Februarie 1917; Frontul Român; Odesa; armata rusă; Basarabia; Aleksandr Kerenski; Cristian Rakovski.

ABSTRACT

The article examines the Congress of Delegates of the Russian Army on the Romanian Front, the Black Sea Fleet, and the Odessa Region, held in May 1917 amid the transformations triggered by the Russian Revolution. It discusses positions on the continuation of the war, relations with the Provisional Government, the restoration of military discipline, and prospects for peace. Particular attention is paid to Aleksandr Kerensky's interventions, the situation of Russian troops in Bessarabia and widespread

desertion, as well as the release of Cristian Rakovsky and the resulting Russian-Romanian tensions. The debates reveal a predominance of support for continuing the war alongside a Bolshevik opposition.

Keywords: Russian Revolution of February 1917; Romanian Front; Odesa; Russian Army; Bessarabia; Aleksandr Kerensky; Cristian Rakowsky.

Inaugurarea congresului

La scurt timp după încheierea Congresului de la Petrograd al delegaților de pe front (24 aprilie - 4 mai 1917), la Odesa și-a deschis lucrările Congresul delegaților de pe Frontul Român, ai Flotei Mării Negre și din regiunea Odesa. Pe agenda forului figurau probleme politice importante, precum: atitudinea față de Guvernul Provizoriu și față de război, convocarea Adunării Constituante a întregii Rusii, viitoarea organizare a Rusiei, împrăștierea cu pământ, problema națională etc. În ordinea de zi era inclusă și alegerea delegaților la Congresul pan-rus al sovietelor de deputați ai muncitorilor și soldaților de la Petrograd, anunțat pentru începutul lunii iunie. Deși programate inițial să se încheie la 19 mai, debaterile s-au prelungit cu mai bine de o săptămână, finalizându-se abia pe 27 mai¹. Ședințele acestui congres s-au desfășurat în sediul teatrului orașenesc pe secții: secția de front, secția pentru necesitățile militare, secția pentru autoadministrarea locală, secția muncitorească, secția agrară, secția organizatorică.

La lucrări a participat și comandantul suprem al trupelor ruse de pe Frontul Român, generalul Dmitri Șerbaciov, întors recent de la consfătuirea comandanților de pe front de la Petrograd, unde noul Guvern Provizoriu de coaliție analizase starea fiecărui teatru de operațiuni. Însotit de șeful Districtului Militar Odesa (generalul de infanterie Mihail Ebelov), de șeful statului-major (general-locotenentul Nikandr Marx) și de alți oficiali, D. Șerbaciov ținuse mai întâi un discurs în cadrul adunării generale a garnizoanei orașului:

Ați auzit vocea guvernului, vocea noului ministru de război A[leksandr] Kerenski, care a anunțat: „Patria e în pericol”. Odată cu ea, este în pericol și armata. În prezent, armata și Rusia sunt una și aceeași. Salvarea patriei depinde de armată, dezintegrarea armatei înseamnă dezintegrarea Rusiei².

¹ Одесский фронтовой и областной съезд, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 10 mai, 1917; Одесский фронтовой и областной съезд, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 13 mai 1917; Одесский фронтовой и областной съезд, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 19 mai 1917.

² Приезд генерала Щербачева, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 11 mai, 1917.

În calitatea sa de comandant suprem al armatelor aliate din Moldova, D. Șcerbaciiov s-a referit și la prăbușirea disciplinei și a capacității combative, fenomene ce transformau armata „într-o gloată purtătoare de arme”. D. Șcerbaciiov atribuia această situație, în mare parte, „agenturii germane”, despre care afirma că ar aloca fonduri considerabile pentru subminarea trupelor din interior. În viziunea sa, pasivitatea forțelor ruse ar fi permis germanilor să disloce efective suplimentare pe Frontul de Vest pentru a bloca înaintarea Aliaților; respectiv, îi îndemna pe soldați să insiste asupra efortului militar „pentru a le da posibilitate francezilor, englezilor și italienilor să aibă succes”, avertizând că, în caz contrar, Rusia risca să piardă încrederea Aliaților și să rămână singură în fața inamicului. Reluând cuvintele lui Al. Kerenski, „noi nu avem dreptul să cedăm ceea ce deja ne aparține”, comandantul Frontului Român cerea militarilor să lase deoparte divergențele de partid pentru un scop considerat mai important:

Să ne unim și să mergem împreună cu conștiința că avem nevoie de victorie – nu pentru cuceriri, nu pentru cotropiri, dar pentru întărirea libertății noastre³.

Generalul D. Șcerbaciiov a participat și la ședința de deschidere a congresului, unde le-a reamintit delegaților că ei reprezintă interesele a aproape un sfert din întreaga armată rusă, dar și de uriașa lor responsabilitate față de țară. Vorbind în fața delegaților, D. Șcerbaciiov a precizat că nu li se adresează în calitate de comandant suprem, ci ca „un om rus care-și iubește cu toată inima și sufletul patria” și care „se uită cu încredere la viitorul Rusiei, cu toate că știe că clipa prin care trece nu este doar grea, ci și critică”. Generalul a condamnat și fraternizarea soldaților ruși cu inamicul, susținând că germanii profită de încetarea focului pe Frontul de Est pentru a-și regropa și consolida forțele pe Frontul de Vest, unde armatele britanice, franceze și italiene se aflau în ofensivă. În viziunea sa, fraternizarea din tranșee era o manevră prin care germanii urmăreau să câștige timp și să-și demoralizeze adversarul. Comandantul Frontului Român a abordat și tema lozincilor lansate de democrația rusă. El a atras atenția că formula „război fără aneami și contribuții”, respectiv renunțarea la cuceriri, exprimă o idee nobilă, dar lipsită de valoare practică. Punerea ei în aplicare revenea, în opinia sa, unei viitoare conferințe de pace, întrucât condițiile puteau fi stabilite de învingători, nu de cei învinși. D. Șcerbaciiov susținea că această lozincă plantase îndoieli în rândurile militarilor și alimentase refuzul de a înainta, favorizând ulterior fraternizarea. Noul cabinet de la Petrograd condamna însă categoric orice fraternizare cu inamicul. În condițiile în care Rusia se afla în pericol, iar războiul de poziție nu putea continua la infinit, generalul făcând apel la patriotismul rus:

³ *Ibidem*.

Înțeleg că toți au obosit, înțeleg că noi, în expresia străinilor, ne-am permis luxul ne-maiîntâlnit – o revoluție în timp de război – dar, cu toate acestea, haideți să demonstrăm că suntem într-adevăr un stat mareț, o mare putere și, făcând ceea ce nu admitea teoretic nimeni, noi, cu atât mai mult, să ne păstrăm puterile, ordinea, să ducem războiul până la victoria finală și-i vom impune pe toți să respecte voința Rusiei libere, având în vedere ideea confirmării libertății. Iată, acea idee care trebuie să ne ducă înainte – în numele ei merită să ne batem. Noi avem datoria de a păstra Rusia așa cum este ea; noi trebuie să păstrăm libertatea cucerită, noi trebuie să le arătăm urmașilor noștri că nu în zadar am așteptat această libertate, că noi am fost în stare să fim la înălțimea veacului nostru⁴.

D. Șcerbaciiov susținea că frontul s-ar fi prăbușit atât din cauza că militarii refuzau să treacă la ofensivă, cât și din cauza amplificării dezertărilor: a atras atenția asupra zecilor de mii de dezertori care împânziseră Odesa și Chișinăul, subminând complet disciplina și încrederea în comandanți. În viziunea sa, soldații înțeleseseră foarte bine drepturile aduse de revoluție, dar și-au uitat cu desăvârșire datoria și considera că o mână de fier și restabilirea ordinii erau absolut indispensabile nu doar pentru salvarea armatei, ci și pentru onorarea alianțelor de război. Apelând la exemplul campaniei din vara anului 1916 (la care participase personal pe Frontul de Sud-Vest), D. Șcerbaciiov susținea necesitatea unei noi ofensive. Atunci, susținea el, presiunea rusă obligase Puterile Centrale să mute trupe importante, salvând Italia de la înfrângere, iar acum, în plină ofensivă anglo - franco - italiană, armata rusă ar fi avut datoria de a bloca orice transfer de trupe germane spre Frontul de Vest: în caz contrar, o înfrângere a Aliaților ar fi pecetluit și soarta Rusiei. Generalul vedea conjunctura ca fiind destul de favorabilă și, fiind convins că o acțiune decisivă ar putea schimba cursul războiului și că lovitură concentrată i-ar fi putut face pe germani să cedeze, întreba retoric:

Noi niciodată nu am fost atât de puternici ca acum, niciodată inamicul din fața noastră n-a fost atât de slab ca acum, niciodată n-am avut mijloacele tehnice pe care le avem acum. Când să înaintăm, dacă nu acum?⁵

Or, atât în viziunea lui, cât și a lui Al. Kerenski, succesul unei asemenea acțiuni depindea de refacerea rapidă a moralului și a unei discipline stricte. Victoria militară trebuia să rămână prioritatea absolută, lăsând pentru moment în plan secund toate disputele politice și sociale. D. Șcerbaciiov și-a încheiat discursul salutând reprezentanții Aliaților prezenți la congres⁶.

⁴ *Стенографический отчет собрания съезда. Речь генерала Щербачева*, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 10 mai, 1917; *Стенографический отчет собрания съезда. Речь генерала Щербачева* *Стенографический отчет собрания съезда (продолжение)*, от 10-го мая 1917 года, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 13 mai, 1917.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

Congresul a fost salutat și de reprezentanții diplomați ai Franței, Serbiei, Marii Britanii, Statelor Unite ale Americii și Belgiei, invitați pe scenă în ovațiile delegaților. Intervențiile lor au avut drept punct convergent susținerea participării Rusiei la război și reafirmarea solidarității dintre statele Antantei.

Prezentându-se drept „vechi democrat”, consulul francez felicitase Rusia pentru libertățile dobândite în urma revoluției, asociind apărarea acestora cu continuarea războiului până la victorie. În acest context, a fost intonată *Marseillaise*, cu trimitere la tradiția revoluționară franceză.

Evocând tragedia Serbiei și numindu-se fiu al unui „popor-martir”, consulul sârb Milan Šuničić a cerut sprijinul soldaților ruși, congresul răspunzând la apelul său printr-o declarație de solidaritate cu „lumea slavă”, pe care jura s-o apere până la capăt.

Consulul britanic a prezentat războiul drept confruntare cu „militarismul german”, exprimându-și încrederea că dezorganizarea armatei ruse reprezenta doar o criză trecătoare ce putea fi depășită. Reprezentantul american a salutat „poporul rus liber”, iar consulul belgian a invocat implicarea Belgiei la război pentru a solicita Rusiei continuarea angajamentului său de aliat⁷.

Din partea Comitetului Executiv al Sovietului din Petrograd, Congresul a fost salutat de emisarul rus Mark Slonim, care prezentase momentul revoluționar drept unul decisiv pentru viitorul politic al Rusiei: „În mâinile noastre este fie prăbușirea și moartea, fie prosperarea și măreția Rusiei”. În discursul său, situația țării era prezentată prin imaginea a două fronturi interdependente: frontul militar, întins de la hotarele României până la Marea Baltică, și un „front” intern, al reorganizării economice și politice. Potrivit lui M. Slonim, războiul nu se mai purta în numele țarului, ci „pentru revoluție și patrie”, iar abandonarea oricăruia dintre cele două fronturi ar fi pus în pericol transformările începute după căderea regimului țarist. În acest spirit, vorbitorul pleda pentru o disciplină militară fondată pe „conștiință” și „datorie morală”, opusă categoric „biciului” vechiului regim. Totodată, delegatul socialist reafirma formula „pace, fără aneami și contribuții” definindu-i pe soldați nu doar ca simpli militari, ci ca „ostași ai armatei pan-ruse, luptători pentru fericirea și libertatea poporului”⁸. Printre cei care au salutat congresul se numărau și câțiva delegați ai unei structuri din Basarabia, „sovietul soldaților și muncitorilor din Orhei”, Piotr Parfionov, [?] Rozovski și [?] Vlasenko.

În paralel cu lucrările acestui congres, la Odesa se organizau și reuniuni ale militarilor organizați în funcție de apartenența lor națională. Astfel, delegații de

⁷ *Открытие съезда*, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 11 mai, 1917.

⁸ *Речь Слонима*, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 12 mai, 1917.

pe „Frontul Ucrainean” și membrii Radei militare ucrainene din Odesa au convocat pentru ziua de 13 mai o consfătuire în Grădina din Valea Elvețiană, în cadrul căreia delegații ucraineni urmau să fie informați privitor la hotărârile congreselor desfășurate anterior la Kiev⁹.

Delegatul sovietului din Chișinău Țogoev despre situația din centrul Basarabiei

În cadrul discuțiilor din 13 mai privind necesitățile armatei a luat cuvântul și [?] Țogoev, prezentat drept „președintele brigăzii din Chișinău” a Armatei a IV-a și membru al Comitetului executiv al sovietului deputaților soldaților și ofițerilor din Chișinău, dar care susținea c-ar răspunde de situația din întreaga gubernie a Basarabiei aflată în spatele frontului. Potrivit relatării sale, spatele frontului era grav destabilizat de unități și companii de șoc alcătuite din foști polițiști și deținuți amnistiați, care, după revoluție, își puseseră banderole roșii pentru a-și regla conturile cu vechiul regim. Chiar dacă acele elemente au fost scoase cu greu din oraș, mulți dintre soldați dezertaseră pe drum. Țogoev semnala că dezertorii se dedau acum la jafuri și excese de alcool prin satele și târgușoarele Basarabiei, sintetizând situația prin formula amară: „în loc să-și verse sângele pentru libertate, aceștia consumau vinul basarabean”. Țogoev a explicat că extinderea dezertărilor ținea și de o profundă și periculoasă criză de percepție a libertății. Când erau somați să revină la unități sub amenințarea unor sancțiuni drastice, dezertorii replicau contrariați: „Cum așa, tovarăși, pe noi ne prigonea fostul regim, dar și cel nou ne prigonește. Unde e, dar, libertatea asta?”. Sub presiunea termenului-limită de 15 mai, o parte din ei s-au întors, totuși, în cazărmi, ajungându-se și în situații bizare în care unele regimente de infanterie din Basarabia au fost recompleteate aproape exclusiv cu dezertori.

Dincolo de cifre, intervenția lui Țogoev oferea o radiografie frapantă a disoluției cotidiene a disciplinei. Invocând noul statut de „cetățeni”, soldații își arogau dreptul de a dormi oriunde doreau în oraș, transformând viața de cazarmă și ritualurile militare într-o caricatură administrativă: apelul de dimineață se rezuma adesea la un simulacru în care unii militari „veneau cu trăsura, primeau zahărul, se prezentau și apoi plecau”, lăsând unitățile reduse la nuclee-fantomă „de 20-40 de oameni”, iar apelul de seară era inexistent. În aceste condiții, concluziona delegatul de la Chișinău, instrucția militară era complet compromisă, iar vidul lăsat de prăbușirea oricărei rutine cazone era rapid ocupat de jocurile de cărți pe bani, o patimă scăpată de sub control, care cuprinsese deopotrivă trupa și corpul ofițeresc.

⁹ *Внимание делегатов украинцев, в Известия Одесского фронтового и областного съезда, 13 mai, 1917.*

Țogoev s-a referit și la abuzurile comise de militari împotriva populației civile:

Acum gubernia Basarabiei suferă. Din cauza cui? Din cauza soldaților. Ea este jefuită, jupuită de bande de ultimii dezertori-soldați. Au loc jafuri, chiar cu omoruri. Ei fac ce vor. În unul din regimentele de cavalerie, paza averii militare a fugit toată. Au fost semnalate și fapte de anarhie flagrantă, un exemplu elocvent fiind cel al artileriei de cavalerie care, interceptând o căruță cu vin, a consumat băutura în mod abuziv, paralizând orice capacitate de acțiune a efectivelor. Neîncrederea atinsese asemenea cote încât comandanții nu mai îndrăzneau să țină banii regimentului în cufărul unității, iar casierul a cerut ca fondurile să fie depuse de urgență într-o vistierie sigură. În majoritatea cazurilor, unitățile își părăsesc ele însele posturile¹⁰.

Confruntat cu obiecția că ar fi fost vorba doar despre incidente izolate, Țogoev a replicat că fenomenul avea, în realitate, o amploare masivă¹¹ și a continuat prin a enumera alte manifestări ale dezordinilor din spatele frontului: după ce li se redusese rația de carne, soldații refuzau să consume peștele oferit și își vindeau echipamentul militar pentru a procura alcool și a-și finanța jocurile de cărți. În încheiere, delegatul basarabean a ținut să sublinieze că tabloul prezentat nu era o exagerare, ci o radiografie fidelă a realității, oricât de mult s-ar fi străduit unii comandanți să redreseze disciplina în unități¹².

Destăinuirile delegatului Bolșakov

În cadrul ședinței din dimineața de 15 mai i s-a oferit cuvânt și praporgicului [?] Bolșakov, delegat al sovietului unificat al deputaților soldaților și ofițerilor din raionul statului-major al Frontului Român¹³. În discursul său, acesta s-a referit la conflictul dintre sovietul soldaților de la Socola și comandamentul Frontului Român. Vorbitorul sublinia că, de fapt, sovietul a contestat ordinul din 24 martie privind reorganizarea armatei, dat de generalul Vladimir Saharov și, în special, prevederea potrivit căreia adunările soldaților puteau fi convocate doar cu permisiunea comandantului unității și sub președinția militarului cu gradul cel mai înalt. Considerând această dispoziție incompatibilă cu dreptul la libera întrunire

¹⁰ *Стенографический отчет собрания съезда от 13-го мая 1917 года (продолжение)*, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 20 mai, 1917.

¹¹ *Стенографический отчет собрания съезда от 13-го мая 1917 года (содокладчик Цогоев)*, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 19 mai, 1917; *Стенографический отчет собрания съезда 13-го мая 1917 года (продолжение)*, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 20 mai, 1917.

¹² *Ibidem*.

¹³ Sovietul unificat reunea două organizații: a aleșilor soldaților ruși din cele 25 de unități dislocate în localitățile Socola și Iași și a soldaților și ofițerilor de la statul-major al frontului. Vezi *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 24 mai, 1917.

proclamat de Guvernul Provizoriu, sovietul a trimis la Petrograd o delegație, care să informeze privitor la activitatea statului-major al armatei. În drum spre Petrograd, aceștia s-au oprit la Odesa, unde au prezentat comisarului Guvernului Provizoriu Lev Velihov, acuzațiile formulate împotriva lui Vl. Saharov și au cerut demiterea lui imediată. Aceeași poziție fusese expusă și în fața Sovietului deputaților muncitorilor, soldaților și ofițerilor din Odesa, care a adoptat o rezoluție similară adresată Guvernului Provizoriu și Sovietului din Petrograd. Între timp, pe parcursul călătoriei spre capitală, delegația aflase că Vl. Saharov a fost înlăturat din funcție, la comanda Frontului Român fiind numit generalul D. Șcerbaciov¹⁴.

Ajunși la Petrograd, membrii delegației urmau să ridice o altă problemă spinosă: situația celor câteva sute de dezertori din armata rusă, ascunși în România încă dinaintea intrării acesteia în război și internați în lagărele de la Șimota și Măstăcani. Potrivit relatărilor lui Bolșakov, aceștia denunțau condiții inumane de detenție și pasivitatea Misiunii diplomatice ruse, cerând să fie repatriați pentru a fi reîncadrați în armată. Delegația a sesizat autoritățile de la Petrograd și privitor la „comportamentul straniu al autorităților române”. Întorși pe front, aceștia aflaseră că Guvernul a luat deja decizia de a-l rechema pe generalul Aleksandr Mosolov din cadrul Misiunii ruse de la Iași.

Delegația adusese în atenția Comitetului Executiv al Sovietului deputaților muncitorilor și soldaților din Petrograd și situația lui Cristian Rakovski, aflat în detenție în România. Bolșakov îl prezentase drept „un conducător vestit al mișcării revoluționare din Rusia” (deși, în realitate, era vorba de liderul mișcării socialiste din România și din Balcani), amintind că, în 1905, acesta i-ar fi ajutat pe marinarii de pe vasul rebel „Potiomkin” la debarcarea lor pe litoralul românesc. Dincolo de aceste merite revoluționare, vorbitorul îl apăra pe Cr. Rakovski de acuzațiile de „germanofilie” care îi fuseseră aduse în repetate rânduri:

Noi știm cine este Rakovski, ba chiar și guvernul român știe asta nu mai rău ca noi. Bulgar ca origine, român ca supușenie, Rakovski aparține cu întreg sufletul tuturor națiunilor unde poporul muncitor gemea sub jugul guvernelor burgheze. Pentru aceasta el a fost persecutat de toate guvernele, cunoscând mai mult ca oricine închisorile europene. Rakovski a fost un adversar principal al oricărui război, cu atât mai mult împotriva unuia în alianță cu Rusia autocrată; el a luptat cu toată puterea împotriva participării românilor la război. Dar să-i rețină de la aceasta a fost peste puterile sale. În chiar ziua declarării stării de război el a fost arestat; casa i-a fost arsă, averea jefuită, iar soția, rusoaică, din Moscova, ucisă¹⁵.

¹⁴ *Стенографический отчет собрания съезда 15 мая. Делегат Большаков, în Известия Одесского фронтового и областного съезда, 24 mai, 1917.*

¹⁵ *Ibidem.*

Potrivit lui Bolșakov, ideea eliberării lui Cr. Rakovski apăruse încă de la constituirea organizației soldaților, dar fusese temporar amânată în favoarea unei alte priorități: crearea unei structuri comune pentru întregul Front Român:

Imediat după constituirea organizației noastre, în fața unora dintre noi a fost pusă sarcina, eu aș spune datoria, de a-l elibera pe Rakovski, dar noi ne-am ascuns aceste gânduri și am păstrat tăcere de atunci¹⁶.

La mijlocul lunii aprilie (st. v.; România nu trecuse încă la stil nou, n.n.), sovietul de la Socola și Iași s-a unit cu cel constituit pe lângă statul-major al frontului¹⁷.

Cu sprijinul noului comandant al Frontului Român, generalul D. Șcerbaciiov, sovietul unificat a început să scoată de trei ori pe săptămână publicația *Вестник Румынского Фронта*¹⁸ (*Curierul Frontului Român*).

Bolșakov s-a referit apoi la manifestațiile de la 18 aprilie (1 mai) de la Iași. Potrivit acestuia, aproximativ 15.000 de soldați au defilat pe străzile orașului, fiecare unitate fiind condusă de comandanții săi și purtând steaguri roșii. Generalul D. Șcerbaciiov i-a întâmpinat pe manifestanți și a purtat la rever o panglică roșie, fiind prezentat de Bolșakov drept „primul general republican de pe frontul român”. Afirmatia că populația română ar fi întâmpinat manifestația cu bucurie nu e confirmată însă de alți martori oculari. În cursul manifestațiilor, Cr. Rakovski a fost „eliberat”, iar defilarea a continuat prin „manifestări zgomotoase” în sprijinul său. La mitingul din piața „Concordia”, Cr. Rakovski și alți participanți au elogiat revoluția rusă: și-au exprimat convingerea că România nu va rămâne „semiliberă” alături de Rusia liberă, ci va urma aceeași evoluție politică.

Când manifestanții făceau cale întoarsă, un grup de membri ai comitetului executiv al sovietului au luat în mașina lor pe „un ofițer socialist român”, pe Mihail Bujor, care se ascundea în una din case de persecuțiile autorităților, după ce rosti-se un discurs la înmormântarea unui doctor.

În aceeași zi [continua Bolșakov], și Rakovski, și Bujor au fost trimiși de noi în hotarele ruse, la Odesa, sub protecția de nădejde a tovarășilor noștri. Tovarășii odesiți ar putea să povestească cât de zgomotos și de bucuros l-a întâmpinat Odesa pe Rakovski¹⁹.

Bolșakov contrapunea acestei primiri reacțiile de la Iași, unde sovietul devenise, după eliberarea lui Cr. Rakovski, ținta unor acuzații și insulte²⁰.

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Publicația susținea Guvernul Provizoriu și Sovietul din Petrograd, se pronunța pentru continuarea războiului până la distrugerea imperialismului german și pace fără anexiuni și contribuții (Vezi *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 10 mai, 1917).

¹⁹ *Стенографический отчет собрания съезда от 15 мая 1917 года. Делегат Большеиков, в Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 25 mai, 1917

²⁰ *Ibidem*.

Potrivit relatării lui Bolșakov, au urmat imediat o serie de reacții oficiale la eliberarea lui Cr. Rakovski. La 19 aprilie (st. v.), șefii misiunilor diplomatice ale Marii Britanii, Franței, Italiei și Statelor Unite de la Iași i-au adresat generalului D. Șcerbacioc un protest împotriva amestecului militarilor ruși în afacerile interne ale României. A doua zi, la statul-major al Frontului Român a parvenit o telegramă din partea ministrului de război Aleksandr Gucikov, prin care acesta condamna ferm acțiunea și îl eticheta pe Cr. Rakovski drept „agent al partidei germane”.

La 22 aprilie (st. v.), apeluri adresate armatei și semnate de D. Șcerbacioc și de prim-ministrul Ion I.C. Brătianu au fost difuzate în mii de exemplare. Pe marginea acestui incident, Bolșakov nota confuzia și spectrul zvonurilor contradictorii care împânziseră Iașul: se susținea fie că militarii ruși urmăreau încheierea unei păci separate cu Germania, fie că voiau continuarea războiului împotriva Kaise-rului până la capăt, ori că cereau înlăturarea regelui Ferdinand²¹.

La 23 aprilie (st. v.), la ședința comitetului executiv al sovietului de la Socola a participat o delegație formată din 8-10 parlamentari români, conduși de dr. Nicolae Lupu, pe care Bolșakov îi prezentase ca „membri ai fracțiunii muncii”. Delegații români le prezentaseră membrilor sovietului o serie de reforme politice și sociale pe care urma să le examineze Parlamentul României, susținând că regele Ferdinand le-ar fi favorabil și că s-ar afla „aproape de a-l chema la putere pe doctorul Cr. Rakovski sau pe d[omnul] [Gheorghe] Cristescu” (unul dintre liderii socialiști români). Bolșakov interpreta această pledoarie drept o tentativă de a asigura sovietul că transformările politice puteau fi atinse fără răsturnarea regimului existent și fără înlăturarea regelui. Potrivit participantului la congres, trimișii români fuseseră surprinși să nu găsească în față „un tribunal revoluționar” sau „o bandă de revoluționari însetați de sânge, cerând capul lui Ferdinand cu orice preț”, ci o adunare preocupată în primul rând de reorganizarea armatei. În cele din urmă, delegații ar fi plecat mult mai liniștiți după această întrevvedere, în ciuda faptului că autoritățile române dispuseseră întărirea Iașului cu noi unități de artilerie și infanterie. Comentând această disonanță, Bolșakov concluziona ironic că „trupele ruse revoluționare căpătaseră în ochii românilor slava netrecătoare de răsturnători de tronuri”²².

Totuși, sublinia reprezentantul sovietului de la Iași, raporturile dintre militarii ruși și autoritățile române se deterioraseră considerabil în urma evenimentelor de la 18 aprilie (st. v.). Printre tensiunile semnalate se numărau și zvonurile alarmante, potrivit cărora ofițeri români ar fi constituit o ligă, ai cărei membri erau pregătiți să provoace la duel orice militar rus care s-ar fi amestecat în viața politică

²¹ *Ibidem.*

²² *Ibidem.*

internă a României. În același timp, el critica presa rusă (inclusiv publicațiile din Odesa), acuzând-o că ar fi preluat versiunea oficială a guvernului român cu privire la eliberarea lui Cr. Rakovski.

Încercând să dezmință acuzațiile părții române, Bolșakov declara:

Armata rusă e acuzată că s-ar fi amestecat în viața internă a României, că ar fi provocat răcirea atitudinii României față de Rusia. Armata rusă nu se face vinovată de asta. Doctorul Rakovski a fost eliberat de doar patru oameni. Eu sunt împuternicit să fac public numele lor: tehnicianul Boicenko, unter-ofițerul superior al batalionului feroviar Badeev, voluntarul Belgov și praporgicul Bolșakov; acestea sunt persoanele care, după cum am spus, de mult nutreau gândul de a-l pune în libertate pe Rakovski. Trupele și comitetul executiv au aflat despre eliberarea lui Rakovski numai atunci când el a apărut în fața lor. Toate acuzațiile care au fost aruncate în adresa trupelor ruse, care l-au eliberat pe Rakovski și care, chipurile, ar fi acționat sub influența agenților nemți, noi – toți patru – le luăm asupra noastră²³.

Comitetul executiv al sovietului deputaților soldaților îi solicitase generalului D. Șcerbaciiov dovezi privind presupusa influență a agenților germani asupra celor implicați, dar, potrivit lui Bolșakov, generalul a declarat că nu dispunea de asemenea probe și a sugerat celor vizați să se adreseze comandantului suprem al armatei ruse sau Guvernului Provizoriu. Bolșakov afirma că el și cei trei colegi ai săi nu intenționau să formuleze o plângere împotriva generalului rus. Pentru a răspunde acuzațiilor venite din partea autorităților române, dr. N. Lupu se oferise să prezinte în acest sens un demers în cadrul sesiunii parlamentare care tocmai se deschidea.

Bolșakov încerca să separe eliberarea lui Cr. Rakovski de semnificația politică mai largă a manifestației înseși. El admitea că organizatorii erau conștienți de impactul pe care defilarea îl putea avea asupra societății românești, dar respingea acuzația că ar fi urmărit provocarea unei insurecții prin discursurile rostite:

Noi n-am chemat la nicio insurecție. Împotriva la așa ceva noi protestăm categoric. Noi am vrut, și recunoaștem asta, să punem în fața românilor, ca un scop dorit, acele lozinci ale libertății care au umplut viața noastră rusă²⁴.

Delegatul sovietului de la Iași prezenta manifestarea drept încercare de a face cunoscute în România idealurile politice ale revoluției de la Petrograd. Critica lui Bolșakov la adresa prim-ministrului român era explicită:

Brătianu trebuie să aibă mult curaj, multă lipsă de respect față de revoluția rusă, multă încăpățănare și miopie politică ca după drapelele roșii ale manifestanților noștri să vadă agenți germani²⁵.

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ *Ibidem.*

Intenția pe care i-o atribuia reprezentantul sovietului de la Iași lui I.I.C. Brătianu era că acesta ar fi încercat să descurajeze apropierea societății românești de idealurile de libertate și egalitate promovate de revoluția rusă. În acest context, Bolșakov a formulat și o evaluare depreciativă asupra situației politice din România, afirmând că democrația română era „incredibil de slabă”; „clasa muncitoare pierise în război”; țărănimea era „apatică și neajutorată”, iar „intelighenția nu dispunea de forțele creatoare specifice dintotdeauna intelighenției ruse”.

La sfârșitul discursului, vorbitorul a negat că armata rusă ar fi fost responsabilă pentru deteriorarea relațiilor cu România și a revendicat pentru militarii ruși dreptul la libera întrunire și la exprimarea opiniilor politice. În aplauzele congresului, Bolșakov observa absența consulului român dintre reprezentanții celorlalte state aliate și îndemna:

E timpul ca diriguitorii politicii române să înceteze să ațâțe în zadar opinia publică a României, deoarece prin aceste acțiuni negândite mai curând ei sunt cei în stare să provoace o răcire între noi și dănșii²⁶.

Discursul lui Bolșakov, practic inedit în literatura istorică, oferă detalii importante despre circumstanțele eliberării lui Cr. Rakovski și despre motivațiile politice ale celor implicați. El indică existența, în mediile revoluționare ruse de pe Frontul Român, a unui interes pentru implicarea în procesele declanșate de revoluția rusă și, totodată, pentru difuzarea în spațiul românesc a unor idei politice socialiste. Evenimentele din 18 aprilie (1 mai) au provocat o reacție rapidă a autorităților române, preocupate de limitarea intervenției militarilor ruși în viața politică internă și de menținerea ordinii pe front și în spatele acestuia, accentuând tensiunile din relațiile ruso-române.

Primul discurs al „tovarășului-ministru” Kerenski

La congres fusese invitat și Aleksandr Kerenski, noul șef al guvernului rus, care preluase și portofoliul ministrului de război. Urma să vină la Odesa direct de la Kamenet-Podolsk, unde participase la Congresul armatelor de pe Frontul de Sud-Vest. Cu acest prilej, în oraș s-au colectat 195 de ruble 24 de copeici și 8 lei românești, care urmau să fie oferiți invalizilor și familiilor militarilor din cadrul „divizionului siberian aparte de artilerie grea”²⁷. Ajuns la gara din oraș la ora 16.00, a fost întâmpinat cu mare pompă și ovații.

²⁶ În ședința din 23 mai „tov. Romancenکو” a dat citire unei scrisori a „dr. Rakovski”, care își exprima regretul că nu poate participa la congres și explica atitudinea României față de revoluția rusă. Textul scrisorii nu s-a publicat. (Vezi *Протокол заседания съезда от 23 мая 1917 года. Дневное заседание*, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 27 mai, 1917)

²⁷ *К приезду Керенского*, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 17 mai, 1917.

Înainte să intre în sala congresului, de la tribună vorbise Vladimir Stankevici, membru al Comitetului Executiv Central al Sovietului din Petrograd, care menționase în discursul său că prima sarcină a democrației ruse e să pună capăt războiului. Vl. Stankevici susținuse că vinovăția pentru declanșarea conflictului n-ar aparține numai cercurilor burgheze din Germania, ci și burgheziei din alte țări, inclusiv din Rusia. Răspunzând celor care priveau revoluția rusă pur și simplu drept „o manifestare a nervilor slabi”, trimisul Petrogradului îndemna: „noi trebuie să le arătăm că avem nervi tari”, atenționând că în democrațiile occidentale a început deja să se vorbească despre o „trădare” a Rusiei. Reprezentantului Comitetului Executiv Central ceruse soldaților ruși să demonstreze că ei nu doar că „pot lupta pentru libertate, ci și înțeleg asta”. În formularea propusă, oficialul susținea că problema centrală ar fi găsirea unei modalități de a ieși „cu demnitate” din războiul „pe care nu noi l-am început”, și că sovietul executiv central crede în capacitatea militarilor de a „salva Rusia”²⁸.

Conform stenogramei congresului, Al. Kerenski a fost primit tribună cu apelativul „tovarășe ministru”, iar președintele congresului, Ivan Lordkipanidze, l-a numit familiar „Aleksandr Fiodorovici”. În prezentarea sa, I. Lordkipanidze accentua că, încă din primele zile ale Guvernului Provizoriu, ostașii de pe front au decis să trimită „celui dintâi ministru al poporului” (pe atunci ministru al justiției în cabinetul cneazului Lvov), o telegramă cerându-i permisiunea de-a atribui numele său uneia din cele mai frumoase străzi ale Odesei. Președintele congresului a vorbit și despre activitatea lui Al. Kerenski în cadrul Dumei, menționând declarația pe care acesta o adresase fătîș regimului autocratic la începutul lunii februarie 1917: „Dacă nu veți accepta cedări astăzi, mâine poporul va arunca pe jos tronul țărilor”. Preluarea de către Al. Kerenski a portofoliului de ministru al războiului a alimentat speranța că Rusia, aflată pe marginea prăpastiei, va fi salvată de la colaps.

Asigurat de președintele congresului că armata și-ar fi revenit și că e gata să execute ordinele, Al. Kerenski a răspuns printr-un gest teatral, îndreptând atenția spre o fetiță aflată întâmplător în sală: „Tovarăși, noi trebuie să apărăm libertatea noastră ca pe fetița aceasta”. Reacția spontană din mulțime nu a întârziat, cineva strigând: „Tovarășe ministru, vă rugăm s-o hrăniți mai întâi”²⁹.

Luând cuvântul în fața participanților la congres, Al. Kerenski a subliniat că e important

²⁸ *Протокол заседания съезда от 16-го мая (окончание)*, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 20 mai, 1917.

²⁹ *Приветствия Керенскому (из стенографического. отчета заседания съезда от 15 мая)*, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 19 mai, 1917.

Să se creeze și să se consolideze un stat care ar va oferi posibilitatea edificării unui nou stat nu pe o temelie de nisip sau de lut, dar pe fundamentul tare și oțelit al porun-cilor mărețe de închinare în fața omului și a muncii lui³⁰.

Deși recunoștea că destrămarea vechilor structuri autocrate a afectat funcționarea întregului aparat de stat, el îndemna la o acțiune comună, în rânduri strânse, a celor de pe front și din spatele frontului, pentru a parcurge noua etapă de „creativitate revoluționară”. În același timp, se referea și la amenințarea unei „forțe serioase” care opera în subteran, profitând de obscurantismul maselor flă-mânde și „cerând, ca într-o poveste, ca noi să fim în același timp și sătui și cuvioși”. Dacă armata nu-și va face datoria „față de revoluție și patrie” și nu va restabili disciplina, sublinia el, „noi vom pieri”. Invoca Al Kerendki și percepția externă asupra slăbirii armatei ruse, afirmând că adversarii considerau că „armata fără țar e ca o turmă de oameni”. Miza nu era prezentată doar în termeni militari: o even-tuală incapacitate a Rusiei de a continua războiul ar fi compromis, în opinia sa, și prestigiul ideilor de „libertate, socialism și muncă” asociate revoluției. Ministrul Kerenski opunea astfel armata revoluționară „sistemului german al violenței și biciului” și îi atribuia „datoria istorică” de a apăra noua ordine politică. Pentru a sublinia gravitatea momentului, ministrul recurgea la exemplul Revoluției Fran-ceze și la perspectiva judecății generațiilor viitoare:

Eu pot să vorbesc despre viitor ca despre trecut, [spunându-vă] că dacă voi nu veți face aceasta, veți fi blestemați de viitoarele generații ale poporului rus. Noi nu ne jucăm și nu am înfăptuit revoluția pentru a-i delecta pe niște bufoni. Iar voi aduceți-vă aminte de revoluția franceză, ea a fost neiertătoare cu toți cei care dăunau cauzei revoluției, din dreapta sau din stânga, însă, noi, oamenii ruși, noi nu vrem să repetăm lecțiile sânge-roase ale trecutului; revoluția noastră are loc sub drapelul respectului în fața fiecărei personalității umane, oricare ar fi ea, și noi am abrogat pedeapsa cu moartea în primele zile ale libertății (aplauze furtunoase)³¹.

Încheindu-și alocuțiunea sub ropote de aplauze și strigăte de „bravo”, Al. Ke-renski a lansat un apel final:

Eu am sosit în numele revoluției la voi, ca împreună să înfăptuim cea mai măreață faptă de eroism și, dând uitare trecutului, suferințelor regimului blestemat, să ne arun-căm bucuroși înaintea în numele libertății, egalității și fraternității³².

În timp ce cobora de la tribună spre loja diplomaților aliați, corul teatrului orașenesc și publicul prezent au intonat *Marseillaise*³³.

³⁰ Речь А.Ф. Керенского на съезде (из стенографического отчета), în Известия Одесско-го фронтового и областного съезда, 17 mai, 1917.

³¹ Ibidem.

³² Ibidem

³³ Ibidem.

În aceeași zi, la Circul din Odesa, A. Kerenski s-a întâlnit cu reprezentanți ai sovietelor deputaților muncitorilor, soldaților și ofițerilor, ai armatei și flotei, precum și ai partidelor politice. În discursul său, el a prezentat consolidarea instituțiilor statului drept una dintre principalele sarcini ale perioadei revoluționare și a ple-dat pentru cooperarea partidelor socialiste în acest proces. Susținea, totodată, că, până la convocarea Adunării Constituante a întregii Rusii, nicio formațiune politică nu trebuia să anticipeze deciziile privind organizarea viitoare a statului, insistând asupra ștergerii diferențelor de clasă dintre exploatați și exploataitori, dar și asupra voinței popoarelor libere. Acesta era contextul în care, conform lui, trebuia abordată problema națională. El se pronunța împotriva inițiativelor care, în opinia sa, puteau conduce la destrămarea teritorială a Rusiei:

Noi vom fi categoric împotriva la tot ce poate rupe legăturile dintre naționalitățile apar-te ale Rusiei și să pulverizeze patria noastră în mici bucăți. Noi trebuie nu numai să vrem, dar și să ne oprim acolo unde pașii noștri de mai departe amenință cu distrugerea³⁴.

Al. Kerenski insistase și asupra raportului dintre autoritatea Guvernului Provizoriu și susținerea populară, subliniind că guvernul urmărea să reprezin-te interesele maselor, dar că realizarea programului său necesita timp, disciplină revoluționară și încrederea populației. În ceea ce ține de politica externă mențion-a el, Guvernul Provizoriu își folosea influența pentru a grăbi încheierea războiu-lui, însă numai în condiții considerate compatibile cu interesele și statutul Rusiei. Această poziție era rezumată prin opoziția dintre drept și forță:

Noi recunoaștem că dreptul este o putere, însă alții consideră că doar în putere con-stă dreptul. Dar, iată, dacă cineva crede că-i poate da cu piciorul Rusiei revoluționare – noi îi vom arăta forța³⁵.

Al doilea discurs al lui Kerenski

La o nouă intervenție în fața congresului, la 16 mai, Al. Kerenski a încercat să precizeze raportul dintre obiectivul păcii și necesitatea menținerii capacității militare a Rusiei. El afirma că revoluția rusă renunțase la obiectivele de cucerire și la politica anexionistă, dar considera că principiile dreptului și echității puteau fi susținute în relațiile internaționale numai dacă statul dispune și de forța nece-sară pentru a le apăra. Slăbirea frontului, susținea ministrul, diminua implicit și capacitatea de negociere a diplomației ruse, oferind Germaniei posibilitatea de a exercita o presiune mai mare asupra Aliaților.

³⁴ *На объединенном заседании совета солдатских и рабочих депутатов, в Известия Одесского фронтового и областного съезда, 17 mai, 1917.*

³⁵ *Ibidem.*

În această interpretare, formula „pace fără anexiuni și contribuții” nu presupunea acceptarea pierderilor teritoriale ale Rusiei sau ale Aliaților, ci retragerea trupelor germane din teritoriile ocupate și soluționarea disputelor teritoriale pe baza principiului autodeterminării popoarelor. Al. Kerenski invocă în acest context Belgia, Serbia, o parte a Franței, precum și „o parte a Poloniei și a Rusiei”, aflate sub ocupație germană. El explică astfel că obiectivul politic al unui război fără cuceriri putea fi atins, în condițiile existente, numai prin menținerea presiunii militare asupra inamicului:

De aceea când noi spunem: *război fără cuceriri și anexiuni*, trebuie să înțelegem că aceasta este sarcina politică a războiului, acesta este scopul politic al războiului, care pot fi atinse numai cu mijloace militare, cu acele mijloace cu care se ating orice scopuri ale războiului, adică, cu mijloacele luptei și victoriei până la capăt. Neajungând la Berlin, necucerind Constantinopolul, toate acestea sunt fleacuri, dar să luptăm până când inamicul nu va spune: suntem de acord ca toate disputele noastre, și despre teritorii, și despre soarta popoarelor, să le soluționăm nu cu forța armelor, ci în jurul mesei, la o conferință internațională³⁶.

Oficialul rus lega direct această concepție de eficiența diplomației: pentru grăbirea păcii era necesară, în opinia sa, consolidarea frontului. „Dacă slăbim frontul, slăbim lucrul diplomației noastre, dacă întărim frontul, se ridică și vocea puternică și autoritară a ambasadourilor noștri”, afirma el. Ministrul invocă, drept dovadă a schimbării politicii externe după revoluție, rechemarea unor ambasadori numiți în timpul regimului țarist și înlocuirea lor cu reprezentanți noi. Totodată, acesta anunța inițiativa democrației ruse de a convoca „o consfătuire internațională a reprezentanților democrațiilor aliate cu noi”, despre care susținea că beneficia de acordul francezilor, britanicilor și americanilor.

Pentru a combate ideea unei ieșiri unilaterale a Rusiei din război, ministrul a invocat inclusiv poziția lui V.I. Lenin (Ulianov):

Până și Lenin, la care fac trimitere uneori oamenii proști [strigăte de „bravo”, aplauze], doar și Lenin a spus la congresul bolșevicilor: scopurile încetării internaționale a războiului nu pot fi atinse prin dezorganizarea unor armate aparte; prin ieșirea unilaterală, refuzul unor armate aparte de a duce războiul, al unui popor aparte; noi nu tindem spre dezorganizarea armatei ruse. Iată ce spune Lenin, dar sunt niște oameni mici care nu înțeleg nimic și vin la voi [aplauze]³⁷.

El a abordat și problema tratatelor secrete cu Aliații, susținând că acest caracter confidențial nu le făcea în sine ilegiteime, iar publicarea unor clauze referitoare la cooperarea politico-militară, în timpul războiului, ar fi putut avantaja inamicul. Din această perspectivă, continuarea efortului militar era prezentată drept

³⁶ Речь А.Ф. Керенского на съезде (из стенографического отчета заседания от 16 мая), în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 18 mai, 1917.

³⁷ *Ibidem*.

mijlocul prin care putea fi grăbită încheierea războiului: „purtăm războiul pentru a-l termina cât mai rapid și cu cât mai repede dorim să-l terminăm, cu atât cu o mai multă încordare trebuie să-l purtăm”. Al. Kerenski afirma că armata era mai bine asigurată din punct de vedere tehnic decât în anii precedenți, dar semnală dificultăți privind aprovizionarea cu alimente și funcționarea transporturilor. El lega aceste probleme și de dezertări, menționând cazurile în care „mase de dezertori” luau cu asalt trenurile și deteriorau materialul feroviar. În încheiere, ministrul a anunțat că noul ministru Aleksei Peșehonov pregătea un plan de îmbunătățire a aprovizionării armatei cu ajutorul cooperativelor și al altor asociații³⁸.

Prin intervențiile sale la congres, Al. Kerenski a susținut ideea că armata rusă era capabilă de luptă. La fel ca D. Șcerbaciov, el afirma că armata avea o dotare tehnică mai bună decât în anii precedenți și aprecia favorabil raportul dintre posibilitățile sale militare și cele ale inamicului. În același timp, ministrul reafirma hotărârea Guvernului Provizoriu de a continua războiul alături de Aliați, prezentând menținerea presiunii militare drept o condiție pentru obținerea unei păci generale fără anexiuni și contribuții.

Din dezbaterile la congres

Referindu-se la discursul lui Al. Kerenski, delegatul Vasili Zakrjevski a declarat că acesta ar trebui învățat pe de rost precum rugăciunea *Tatăl nostru*. Calificându-i pe „leniniști” drept criminali, V. Zakrjevski propunea ca delegații să părăsească sala în semn de protest atunci când vreun adept al lui Lenin ar lua cuvântul. Nimeni însă n-a ieșit din sală când bolșevicul Aleksandr Voronski a expus poziția leninistă asupra războiului. Potrivit lui, Rusia continua să participe la un război „nu de eliberare, ci imperialist”, deoarece rămânea legată prin tratate de Aliați. Atât timp cât „democrațiile aliate” nu se ridicau împotriva propriilor guverne, susținea Al. Voronski, obiectivele războiului își păstrau caracterul „anexionist”. Referindu-se și la o intervenție a ministrului de externe Mihail Tereșcenko, el considera că „vechile tendințe” nu dispăruseră din politica externă a Rusiei și respingea interpretarea defensivă a războiului. Al. Voronski critica, deopotrivă, argumentul democrației ruse privind lupta împotriva militarismului german și justificarea dată războiului de social-democrația germană prin necesitatea combaterii autocrației țariste. El asocia poziția bolșevicilor (acuzăți de instigare la război civil) cu cea a lui Karl Liebknecht, care pleda pentru lupta împotriva propriilor guverne, și susținea transferarea puterii către forțele revoluționare, ca premisă pentru consolidarea revoluției și încheierea războiului³⁹.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ 17 мая, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 20 mai, 1917.

În cadrul dezbaterilor, s-a discutat și despre disponibilitatea efectivă a trupelor de a relua operațiunile ofensive. Delegatul Kernațki declara că a fost împuternicit de „tovarășii săi de tranșee” să transmită că ei nu intenționează să înainteze și sunt dispuși doar să-și apere pozițiile. Întrebați dacă ar participa la o ofensivă pentru a veni în sprijinul francezilor și britanicilor, militarii cereau mai întâi clarificarea obiectivelor urmărite de Aliați. Kernațki spera că odată adus la cunoștința militarilor, discursul lui Al. Kerenski ar putea modifica această atitudine, dar recunoștea că „elementul conștient”, despre care considera că l-ar urma pe ministru, era slab reprezentat în primele linii, unde efectivele erau, de altfel, reduse. Nici situația unităților de rezervă din Odesa nu-i confirma această speranță: potrivit lui, militarii declarau că vor accepta doar să fie trimiși pe front, însă nu și să ocupe poziții în tranșee⁴⁰.

Referindu-se la poziția bolșevicilor, unul dintre liderii congresului, dr. [?] Lando, îi acuza că ar fi singurii care îndeamnă la război civil în Rusia. El interpreta fraternizarea de pe front drept un fenomen favorabil intereselor germane și susținea că problema păcii nu putea fi soluționată prin acțiunea unor grupuri izolate, ci numai printr-o pace generală. În ansamblu, Lando pleda pentru refacerea capacității de luptă a armatei și pentru menținerea acesteia în stare de a relua ofensiva⁴¹.

Un alt emisar al Sovietului din Petrograd, Nikolai Sokolov, a susținut necesitatea încheierii păcii printr-un acord internațional între toate părțile beligerante. El afirma că, spre deosebire de regimul țarist, „democrația rusă” renunțase la obiectivele de cucerire teritorială și că formula „pace fără anexiuni și contribuții” trebuia să excludă suspiciunile privind caracterul expansionist al politicii ruse. În același timp, N. Sokolov considera că recuperarea teritoriilor pierdute putea fi realizată numai de o armată capabilă de luptă și declara că

Pacea separată este indezirabilă; deși noi nu suntem datori să respectăm toate tratatele secrete ale țarului, totuși noi suntem legați moral de aliații noștri, promițându-le public să-i sprijinim. Iată de ce, confrunțați cu riscul de a pierde în fața lumii cinstea, demnitatea și respectul de sine, nu putem încheia o pace separată⁴².

Adăugând și un argument economic, N. Sokolov aprecia că refacerea postbelică a Rusiei ar depinde de investițiile statelor aliate și se pronunța împotriva fraternizării de pe front, pe care o caracteriza drept „un armistițiu separatist”. Ca și concluzie, poziția prezentată de reprezentantul Sovietului din Petrograd presupunea menținerea participării Rusiei la război până la încheierea unei păci generale, iar caracterul defensiv atribuit războiului nu excludea, în această logică, desfășurarea unor operațiuni ofensive⁴³.

⁴⁰ *Ibidem.*

⁴¹ *Ibidem.*

⁴² *Ibidem.*

⁴³ *Ibidem.*

Un alt participant la dezbateri, [?] Mironenko, a încercat să explice „drama sufletească” a soldaților, a căror atitudine față de continuarea războiului fusese transformată de noile așteptări provocate de revoluție. Acesta afirma că vestea despre „libertate, pământ și voie” i-ar fi făcut pe militari să-și dorească să revină cât mai rapid acasă, generând o tensiune între „vocea datoriei și instinctul de a trăi”. Mironenko considera însă că libertatea dobândită de Rusia rămânea amenințată de Germania și se referea, în acest sens, lozinca «Deutschland über alles» (Germania mai presus de toate), solicitându-le soldaților să continue participarea la război și „să apere libertatea cu tunul”⁴⁴.

În ansamblu, dezbaterile au evidențiat predominanța pozițiilor favorabile cursului politic al Guvernului Provizoriu și continuării participării Rusiei la război. În același timp, la congres au fost formulate și poziții bolșevice, care contestau caracterul defensiv al războiului, criticau politica Guvernului Provizoriu, susțineau transferarea puterii către forțele revoluționare și chiar lupta împotriva propriului guvern.

Raportul delegatului Parfionov despre Basarabia

Reprezentantul „sovietului de deputați ai muncitorilor și soldaților din Orhei”, P. Parfionov, venit în regiune în timpul războiului, a prezentat în fața congresului un amplu „raport despre Basarabia”. Potrivit lui, după înlăturarea țarului Nikolai al II-lea, o parte din soldații și ofițerii garnizoanei din Orhei (pe care o caracteriza drept „cea mai bună parte”) s-au constituit în „organizația revoluționară a sovietului deputaților soldaților și ofițerilor”, unită ulterior cu organizația muncitorilor din oraș. P. Parfionov amintea că, anterior, Orheiul se remarcase prin telegrama de fidelitate necondiționată adresată țarului de către comandantul corpului de armată, contele Keller, după izbucnirea revoluției și că informațiile despre schimbarea de regim la Petrograd au ajuns cu întârziere în localitate.

În descrierea sa, P. Parfionov menționa că reacțiile la revoluție au fost diferite: o parte din susținătorii fostului regim s-ar fi grăbit să se adapteze noilor împrejurări, „să se revopsească din negru în roșu”, în timp ce altă parte au rămas indiferenți. Critica lui se îndrepta în special împotriva unor ofițeri din Orhei, despre care afirma că „beau mai mult decât soldații sau desfășoară în mod direct, neascunzându-și fizionomia lor de sutane negre, fizionomia de slugi ale țarului, o agitație antisemită”, anunțând că intenționează să vorbească separat despre problema consumului de alcool în rândurile militarilor din Basarabia.

Referindu-se la reorganizarea administrației după revoluție, P. Parfionov observa că, în conformitate cu legea din martie (semnată de cneazul Lvov), funcțiile

⁴⁴ *Ibidem*.

fostului guvernator al Basarabiei și ale președinților zemstvelor județene au fost preluate de „comisarul gubernial”, respectiv de „comisarii județeni”. În opinia sa însă aceste schimbări instituționale nu produsese o transformare de fond, iar Orheiul și, mai larg, Basarabia, duceau lipsă de persoane capabile să accelereze desprinderea de vechile structuri politice. În acest context, vorbitorul s-a adresat reprezentanților Partidului Național Moldovenesc (despre care presupunea că erau prezenți la congres) să trimită propagandiști în sate pentru a discuta cu țăranii.

O altă temă importantă abordată de P. Parfionov a fost problema dezertării, subliniind că în Basarabia se aflau „zeci și poate sute de mii de dezertori”, pe care îi considera drept sursă majoră de insecuritate. Delegatul de la Orhei aprecia drept o eroare decizia ministrului Aleksandr Gucikov de a fixa data de 15 mai ca termen-limită pentru revenirea dezertorilor la unități, afirmând că măsura ar fi contribuit, dimpotrivă, la extinderea fenomenului. Delegatul prezenta și o propunere pe care o primise de la sovietul din Orhei, care cerea ca, după eliminarea din uz a termenului „nobil” (rus. „dvoreanin”), să fie abandonată și denumirea de „ofițer”, gradele militare fiind redenumite „soldat unter-ofițer”, „soldat-porucic”, „soldat-căpitan” etc. În chestiunea războiului, sovietul din Orhei se pronunța pentru o pace fără anexiuni și contribuții, întemeiată pe principiul autodeterminării popoarelor⁴⁵.

Rapoartele lui Țogoev și P. Parfionov descriau, din perspective apropiate, o deteriorare accentuată a disciplinei în rândurile trupelor ruse din Basarabia. Dezertările ocupau un loc central în ambele intervenții, fiind asociate cu extinderea jafurilor, a violențelor și a altor abuzuri îndreptate împotriva populației civile.

⁴⁵ Доклад о Бессарабии П.С. Парфенова, în *Известия Одесского фронтового и областного съезда*, 26 mai, 1917; Piotr Parfionov a fost ales membru al prezidiului congresului, secretar superior al secretariatului, responsabil cu presa și cancelaria, numit redactor al gazetei *Известия Одесского фронтового и областного съезда*.